

PISZTOLYOK

A Magyar Nemzeti Múzeum tűzifegyver-gyűjteménye I.

(Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 496 o.)

Dr. Temesváry Ferencnek, a Magyar Nemzeti Múzeum tudományos főmunkatársának pisztolyokról szóló tanulmánya rendkívül hézagpótló, a magyar múzeológia számára nélkülözhetetlen forrásmunka. Temesváry Ferenc úttörő munkája, nevezetesen az, hogy a magyarországi múzeumokban őrzött fegyvereket katalógusszerűen feldolgozza, s közzétegye, már hosszú évtizedek munkája. Megjelent a sárvári és a váci múzeum fegyverkatalógusa, s más múzeumoké előkészületben van. A Magyar Nemzeti Múzeum rendkívül gazdag pisztolygyűjteményének minden részletre kiterjedő feldolgozása is igazi értékeremtő munka.

A könyv első részében megismerkedhetünk a pisztoly és a magyarországi fegyvergyártás történetével, s a közel 500 magyar puska-művessel.

A pisztoly feltalálási körülményei napjainkban még éppen úgy nem igazoltak (tudományosan), mint a lőporé. Tudva, hogy ennek a könyvnek a kézírata már a hetvenes évek elején készen volt, a pisztoly feltalálásával kapcsolatban csak két feltevés került be, újabb kutatási eredmények kimaradtak, pl.: Tibor Dite tanulmánya — amelyet Pongó János idéz a Pisztoly, revolverek című könyvben. Dite a pisztoly feltalálásával kapcsolatban 4 feltevést állít fel:

1. a dörzskerekes szerkezetet Németországban, a legnagyobb valószínűség szerint Nürnbergben találták fel;
2. a feltalálás ideje a XV. század utolsó negyede;
3. a kerék, már javított formában, 1501-ben került Magyarországra, s itt is megkezdtek a készítését;
4. a dörzskerekes fegyver Magyarországról került először Itáliába, s valószínűleg ez szolgálta alapul Leonardo da Vinci rajzához.

Végigolvasva a leírásokat, világhírű meseterek gyönyörűen kidolgozott fegyverei tűnnek elénk. A feldolgozott pisztolyok száma lenyűgöző. Egy-egy pisztoly értéke több száz ezer forint. Ez a könyv is erősíti, hogy nemzeti értékeink védelme mindannyiunk kötelessége.

A szerző a következő csoportosításokban mutatja be a Magyar Nemzeti Múzeum pisztolyait:

a) Dörzskerekes pisztolyok	45 db
b) Kovás pisztolyok. Török—balkáni pisztolyok	239 db

c) Nyugat-európai kovás pisztolyok	110 db
d) Tölcséres csövű, ún. trombon pisztolyok	55 db
e) Csappantyús pisztolyok (átalakított kovás lakattal)	102 db
f) Csappantyús pisztolyok	123 db
g) Tercerolok	28 db
h) Bérenger-rendszerű pisztolyok	3 db
i) Pisztolykészletek	10 db
j) Egylövetű hátultöltő pisztolyok	69 db
k) Forgódobtáras ismétlőpisztolyok és előzményeik	86 db
l) Önműködő pisztolyok	116 db

A könyvben egy-két fogalommal, megnevezéssel nem érthetünk egyet. Mi, a Hadtörténeti Múzeum munkatársai a keréklakatos pisztolyokat (tudva, hogy a keréklakat a német Radschloss szó szerinti fordítása), a működési elvből kiindulva, s kissé „magyarosabban” fogalmazva, dörzskerekes szerkezeteknek nevezzük. A dörzskerekes fegyver működési elve kissé hasonlít az öngyújtó működéséhez. Ennél a zárszerkezetnél a rugó által megfeszített, recézett szélű kerékre engedjük rá a kakas ajkai közé szorított kénkovát, vagy piritet, a rugó fesztenítésekor a kerék hirtelen pördül, s a kénkovából, piritből szikrát indít a felporzó lőporhoz.

Szintén felfogás kérdése a lakatszerkezet—zárszerkezet, rakétapisztoly—világítópisztoly, forgódobtáras ismétlőpisztoly—forgóhengeres ismétlőpisztoly, revolver—forgópisztoly fogalmak használata, amelyek esetében mi az utóbbiak mellett szavaznánk.

A szerző a modern pisztolyokkal kevésbé foglalkozott, ezért csak néhány pontosításra hívjuk fel a figyelmet. Az önműködő pisztolyok megnevezésével nem értünk egyet, mert ismerve az önműködő fegyver fogalmát: „az önműködő lőfegyver olyan fegyver, mely a lőporgázok energiáját nem csak a lövedék mozgatására, hanem a fegyver működtetésére is felhasználja. Így az egyes lövések közötti működési szakaszok külső erőhatás (pl. kézi erő) nélkül, önműködően követik egymást. A zár hátramozgása közben a kireteszelődés, az üres hüvely ürítése és kivetése, majd a zár előremozgása alatt az adogatás, a töltés, a reteszelés és végül az elsütés a fegyver kezelőjének külön beavatkozása nélkül megy végbe... A lövések mindaddig követik egymást, amíg a kezelő az elsütőbillentyűt fel nem engedi, ill. amíg a tár vagy a rakasz ki nem ürül.” E megfogalmazás szerint a pisztoly nem ön-